

Нов начин обезбеђења обртних средстава за редовно пословање пољопривредних и задружних организација

Специфичност пољопривредне производње и динамика њеног развоја у последње време не дозвољавају да се метод утврђивања висине потребних обртних средстава данас уклопи ни у један од ранијих метода обезбеђења обртних средстава. С обзиром на ову чињеницу, а и да би се потребна обртна средства за редовно пословање ових организација у 1960 години могла благовремено обезбедити, Југословенска пољопривредна банка израдила је посебно упутство. При његовој изради Банка се руководила принципом да се пољопривредним и задружним организацијама обезбеде средства за редовно пословање у висини која ће им осигурати нормално извршење планских задатака, с тим што је као основу за утврђивање потребних обртних средстава, поред других елемената, узела и годишњи план организације, за коју се утврђује висина потребних обртних средстава.

С обзиром на значај ових промена, изнећемо укратко нов начин обезбеђења обртних средстава за редовно пословање пољопривредних и задружних организација, указујући на његове основне карактеристике.

Према наведеном упутству, пољопривредна или задружна организација, која тражи потребна обртна средства за повећани обим пословања, као и за сезонска улагања у пољопривредну производњу (кредит за редовно пословање), обавезна је да поднесе захтев за кредит банци код које има кредитни рачун.

Захтев за кредит

Захтев за кредит треба да садржи следеће податке:

- назив и место привредне организације;
- делатности које организација обавља;
- основ по коме се кредити траже (по делатностима);

— укупни износ потребних обртних средстава за редовно пословање у текућој години са динамиком по месецима;

— висину потребног кредита за обртна средства за редовно пословање — трошкови по одбитку реализације, динамизирано по месецима.

Захтев за кредит потписују лица која су овлашћена за задживање односне организације код банке.

Уз захтев се прилаже следећа документација произвођачке организације:

а) одлуку надлежног органа управљања о висини до које се организација може задужити код банке по основу кредита (зајмова) за обртна средства;

б) завршни рачун за протеклу годину;

ц) попис обртних средстава сређен по рачунима класе 3, 5 и 6 према инвентарском стању на крају протекле године, и то по количини, јединачној цени и укупној вредности. Недовршену производњу из кл. специфицирати, и то:

— стока у тову по врсти, броју, тежини и вредности;

— за биљну производњу по врстама култура у ха и по врсти трошкова;

д) последње књиговодствено стање (брuto биланс) којим организација према прописима треба да располаже у моменту подношења захтева за кредит, са потребним прилозима;

е) податке о обртним и новчаним средствима фондова;

ф) из перспективног плана развоја податке са стањем на крају протекле године и на завршетку периода плана, и то:

— о обрадивој површини у ха;

— о ливадама и пашњацима у ха;

— о осталим земљишним површинама у ха;

— о бројном стању сточног фонда по врстама стоке;

— о бројном стању трактора и комбајна;

г) површина закупуљеног земљишта у ха и просечна висина закупнине по 1 ха;

х) производно финансиски план, односно план промета, са прилозима за текућу годину,

и) динамизиран план улагања и реализације за текућу годину;

ј) предрачун вредности незавршене биљне производње на крају текуће године, са подацима колико од тога отпада на материјал из сопствене производње.

Остале земљорадничке задружне организације подnose документацију на начин предвиђен ранијим упутством.

Висину потребних обртних средстава за редовно пословање односне пољопривредне организације израчунава банка на бази примљене документације и документације којом банка сама располаже, а по потреби и на основу увида на лицу места.

У вези са овим, под пољопривредним организацијама подразумевају се: пољопривредна добра, сељачке радне задруге, економије општих земљорадничких задруга, специјализоване пољопривредне задруге и економије са самосталним обрачуном других привредних организација.

1) Утврђивање потребних обртних средстава за редовно пословање пољопривредним организацијама.

Потребна обртна средства овим организацијама утврђују се на основу података о улагањима и реализацији у току једне (текуће) календарске године са динамиком по месецима, с тим што се за основу у израчунавању потребних обртних средстава узима:

а) вредност залиха материјала (кл. 3), недовршене производње (кл. 5) и готових производа (кл. 6) према инвентарском стању на крају претходне године. Ове вредности остају у основи непромењене кроз свих 12 месеци.

б) износи улагања по производно-финансиском плану текуће године, и то: лични доходи са доприносима, амортизација, земљарина и остале друштвене обавезе. Од улагања по основу материјала и услуга уноси се само вредност материјала из набавки са стране, односно само вредности страних услуга (овде улази и плаћање премија осигурања ДОЗ-у);

ц) позитивне разлике између недовршене биљне производње текуће и идуће економске године, и то само по елементима материјала набављеног са стране и личних доходака.

На основу података који су динамизирани по месецима, у смислу ових упутстава утврђује се висина потребних обртних средстава на следећи начин:

— збир основице за израчунавање потребних обртних средстава и просечног износа потраживања од купаца умањује се за екстерну реализацију. Тако добијен износ претставља висину потребних обртних средстава коју треба ставити на расположење односној привредној организацији;

— потребна обртна средства за редовно пословање добијена на предњи начин деле се на две категорије:

— стална обртна средства која су стално везана за процес производње, и

— обртна средства која помажу да се доврши процес (сезонска улагања у пољопривредну производњу).

Висину сталних обртних средстава претставља: најнижи износ потребних обртних средстава у години који се добије динамизирањем производно-финансиског плана по месецима, кад му се дода просечан износ потраживања од купца, а затим одбије екстерна реализација. Под сталним обртним средствима подразумевају се: обртна средства са којима располаже привредна организација: фонд обртних средстава (почетни и формиран из чистог прихода), посебан кредит, зајам за обртна средства, кре-

дисти и зајмови за повећани обим пословања и нова средства која се одобравају у виду кредита за повећани обим пословања с правом обнављања за наредне године (револвинг кредити).

Разлика између најнижег износа потребних обртних средстава, који претставља стална обртна средства, и највишег износа који се покаже у обрачуну при динамизирању по месецима производно финансиског плана, код се од збира основе и просечног износа потраживања од купца одбије екстерна реализација — сматра се сезонским улагањем у пољопривредну производњу која се покрива оквирним наменским кредитом.

Кредит за повећани обим пословања.

Висина кредита за повећани обим пословања који се може одобрити привредној организацији претставља напред утврђени износ потребних сталних обртних средстава, умањен за висину већ расположивих сталних обртних средстава (ФОС, посебног кредита и зајмова за обртна средства).

Уговор по овом кредиту између Банке и пољопривредне организације закључује се са роком враћања до одобрења завршног рачуна за протеклу годину, а најдаље до 31 маја наредне године. Овај рок Банка утврђује споразумно са пољопривредном организацијом.

С обзиром да се овим кредитом обезбеђују пољопривредној организацији минималне потребе за обртним средствима за редовно пословање, то се исти по закључењу уговора у целисти ставља на располагање односној организацији на жиро рачун.

По кредиту за повећани обим пословања плаћа се камата по стопи која је одређена за фонд обртних средстава односно привредне организације. Ови кредити подлежу и обавезној ревизији, како у току коришћења тако о року доспећа за враћање.

Привредне организације које на основу завршног рачуна за протеклу годину и података из друге документације докажу да су остварила повећани обим пословања, за који им је био одобрен кредит, могу да захтевају од Банке *обнављање* одобреног кредита за наредну годину сразмерно остварењу повећаног обима. Међутим, привредне организације које на предњи начин не оправдају коришћење кредита, тј. за које се утврди да нису уопште оствариле повећани обим пословања, неће моћи да врше обнављање кредита за наредну годину. Износ кредита који се не може обновити, Банка ће о року доспећа наплатити од привредне организације.

Кредит за сезонске потребе

Кредит за сезонска улагања одобрава се организацији као оквирни, с тим да га иста може користити и враћати у току године у складу са месечном динамиком њених потреба.

По овом кредиту Банка закључује са организацијом посебан уговор. Рок враћања кредита уговора се споразумно, зависно од динамике реализације и могућности враћања односне пољопривредне организације, с тим да не може бити дужи од рока по кредиту за повећани обим пословања.

Камата по кредиту за сезонска улагања у пољопривреду плаћа се по стопи већој за $1/2\%$ од стопе по којој односна привредна организација плаћа камату на фонд обртних средстава.

Специјални наменски краткорочни кредити

Ради повлашћене каматне стопе, вештачко ђубриво које организација у току године буде имала на залихама, покрива се посебним кредитом по постојећим прописима.

Поред предњег, организација може користити и друге специјалне наменске кредите, које се одобравају по посебним одлукама савезних органа и по условима одређеним таквим одлукама.

Кредитирање непољопривредне делатности код пољопривредних организација

Индустриским и другим погонима пољопривредних организација за које се одвојено саставља годишњи план, потребна обртна средства обезбеђују се на начин и под условима, који важе за привредне организације из односних привредних грана.

2) Утврђивање потребних обртних средстава за редовно пословање земљорадничким задружним организацијама.

Земљорадничким задружним организацијама које обављају разноврсне привредне делатности, било самостално, било преко својих погона, потребна обртна средства утврђују се по делатностима које обављају. Међутим, носилац права и обавеза по кредитима за обртна средства може бити само задружна организација, с тим што се одобреним кредитима покривају све потребе њених делатности, односно погона.

Земљорадничке задруге Откуп и промет пољопривредних производа

Дјелатност откупа кредитира се намјенским кредитима за откуп и промет пољопривредних производа на начин и по условима предвиђеним посебним упутствима за ове кредите.

Стална обртна средства за ову делатност покривају се сталним средствима (фонд обртних средстава, посебан кредит, зајам за обртна средства, кредити и зајам за повећани обим пословања) само за просечне залихе ситног инвентара и амбалаже са класе 3, које су у употреби, а служе за делатност откупа пољопривредних производа, као и просечне једномесечне трошкове ове делатности са класе 4.

При овоме, амбалажа која се продаје заједно са робом (брutto за нето или на сличан начин) не може се кредитирати кредитима за повећани обим пословања већ наменским кредитима.

Машински парк

За капацитете машинског парка издвојене за послове кооперација у пољопривреди могу се обезбедити најнужнија потребна обртна средства за редовно пословање, и то:

— просечне залихе са класе 3, тј. залихе резервних делова, ситног инвентара, аутогума, горива, мазива и сличног које су неопходне за несметано и уредно обављање ове делатности, и

— просечне једномесечне режиске трошкове са класе 4 који се односе на ову делатност, а који нису обухваћени при утврђивању основице за обртна средства код пољопривредне делатности.

За капацитете машинског парка који су ангажовани у пољопривредној производњи пољопривредних организација утврђују се кредити за повећани обим пословања као и за друге гране пољопривредне делатности, како је означено у тачки 1).

Кооперација у пољопривреди

Односи пољопривредних организација са индивидуалним пољопривредним произвођачима по основу кооперације у пољопривреди кредитирају се у целости наменским кредитима за кооперацију у пољопривреди по постојећим прописима и упутствима.

Снабдевање пољопривреде репродукционим материјалом

Ради посебних олакшица (снижене каматне стопе) потребна обртна средства за набавке вештачких ђубрива, плавог камена и средстава за заштиту биља обезбеђују се посебним наменским кредитима према постојећим прописима и упутствима. При овоме, земљорадничким задругама које ово снабдевање обављају као сталну делатност могу се обезбедити стална обртна средства у висини просечне залихе инвентара и амбалаже са класе 3 које су у употреби, а служе за делатност снабдевања пољопривреде

репродукцијом материјалом као и просечних једномесечних трошкова са класе 4 које се односе на ову делатност.

Тов стоке

Уколико је тов стоке стална делатност привредне организације, при утврђивању кредита за повећани обим пословања код делатности треба применити у обезбеђењу обртних средстава исти поступак као и код осталих грана пољопривреде.

Тов стоке као повремену делатност треба кредитирати наменским кредитима на бази плана калкулације улагања и реализације това, а по општим условима за одобравање краткорочних кредита.

Посебно треба истаћи да се за мршаву стоку која се ставља у тов, а набавља од индивидуалних пољопривредних произвођача, одобравају наменски кредити за откуп пољопривредних производа који се после трансформишу у кредит за тов у висини вредности стоке.

Трговина индустријском робом

Ова делатност се кредитира искључиво обртним средствима за редовно пословање.

Код оцене потребе обртних средстава за ову делатност треба имати у виду планирани и остварени промет, коефицијент обртања, просечно потребне залихе као и некурентне залихе.

Прерада и дорада пољопривредних производа

Под овом делатношћу подразумевају се послови које обављају: радионице (мешаонице) за производњу и прераду сточне хране, сушаре за воће, за поврће и пољопривредне производе, радионице за прераду грожђа, дораду и негу вина, млекаре, млинови, кудељаре и сл.

Кредити за повећани обим пословања појединачно утврђују се за сваку од ових делатности на основу њиховог плана производње (планског задатка), коефицијента обртања уз проверу извршења плана у протеклој и текућој години, према постојећим прописима и упутствима за привредне организације истих делатности.

За мешаонице (радионице) сточне хране стална обртна средства за редовно пословање утврђују се у висини вредности 15-дневне производње, а остале потребе покривају се оквирним наменским кредитом за залихе сировине са динамизираним роком

Пољопривредне апотеке

Кредитом за повећани обим пословања пољопривредним апотекама обезбеђују се обртна средства: за просечне залихе готове робе са класе 6 (сем залихе вештачких ђубрива, плавог камена,

средстава за заштиту биља и семенске робе и другог репродукционог материјала); за просечне потребе залихе ситног инвентара и амбалаже са класе 3 које су у употреби и служе за делатност апотеке, као и за просечне једномесечне режиске трошкове са класе 4 који се односе на ову делатност.

Ремонтне сервисне радионице

Кредити за стална обртна средства овим радионицима одобравају се у висини неопходних залиха материјала, ситног инвентара, алата и резервних делова као и једномесечних режиских трошкова.

За производњу резервних делова радионицама се утврђују потребна обртна средства као за односну грану индустријске производње у смислу постојећих прописа и упутстава.

Остале делатности

Код земљорадничких задруга, могу се појавити и друге делатности, на пример: производња цигле, црепа, креча, производа од камена, прерада дрвета и слично. Ове делатности кредитирају се наменским кредитима.

Залихе ситног инвентара и амбалаже и износ просечне једномесечне режије које се односе на ову делатност покривају се сталним средствима.

Задружни пословни савези

Пословни савези за механизацију

Стална обртна средства задружним пословним савезима утврђује се у висини просечних залиха ситног инвентара и амбалаже са класе 3; просечних једномесечних режиских трошкова са класе 4, просечних залиха резервних делова пољопривредних машина и залиха ситних пољопривредних справа и алата са класе 6.

Потребе у обртним средствима за промет крупних пољопривредних машина и прикључних справа покривају се наменским краткорочним кредитима.

Остали специјализовани пословни савези и њихови погона (за ратарство, сточарство, воћарство, виноградарство, шумарство, пчеларство и др.

Пословним савезима ове врсте утврђују се стална обртна средства на бази неопходних залиха на класи 3, а по потреби и недовршену производњу односно готову робу у класи 5 и 6, као и једномесечних режиских трошкова са класе 4.

Све остале потребе у обртним средствима задружних пословних савеза, нпр. за вештачко ђубриво, средства за заштиту

биља, семе, откуп и промет житарица и др., покривају се наменским кредитима.

Ремонтне радионице пословних савеза

Ремонтне радионице пословних савеза кредитирају се на исти начин као и код земљорадничких задруга.

Утврђивање кредита и услови коришћења

Висина кредита за повећани обим пословања код земљорадничких задружних организација утврђује се на тај начин, што се најпре утврде укупно потребна стална обртна средства за поједине делатности. Од збира утврђених сталних обртних средстава одузима се збир сталних обртних средстава којима задружна организација располаже (фонд обртних средстава, посебни — стални кредит), зајмови за обртна средства, кредити и зајмови за повећани обим пословања. Разлика између укупно потребних сталних обртних средстава и постојећих сталних обртних средстава претставља висину до које се може одобрити кредит за повећани обим пословања.

Рок враћања кредита за повећани обим пословања не може бити дужи од 31 маја наредне године.

Камата по кредитима за повећани обим пословања рачуна се, земљорадничким задругама и пословним савезима, у висини камате коју плаћају на фонд обртних средстава.

Наменски кредити задружним организацијама одобравају се на начин и по условима предвиђеним за поједине намене у смислу постојећих прописа и упутстава.

* *

На тај начин Банка ће до 31 маја 1960 године код свих пољопривредних и задружних организација извршити ревизију обртних средстава да би се кредит за повећани обим пословања (револвинг кредит) уклопио у постојећа стална обртна средства.

Досадашња стална обртна средства (фонд обртних средстава, посебни кредит, зајам за обртна средства, кредити и зајам за повећани обим пословања) остаће и даље на снази под условима по којима су и одобрени.

Стављањем у течај кредита за редован обим пословања овако одобрених, наплатиће се сви наменски кредити код односних организација, којима су до тог момента биле обезбеђене потребе за обртним средствима за редовно пословање. Од овога ће бити изузети наменски кредити који су одобрени по посебним одлукама и условима као: кредити за залихе вештачких ђубрива, залихе семена црвене детелине, залихе кудељног влакна, залихе вина и сл. који и даље остају по условима и прописима по којима су и одобрени.

По примени ових упутстава пољопривредне (пољопривредна добра) и задружне организације моћи ће да користе следећа обртна средства:

— стална обртна средства (фонд обртних средстава, посебан кредит, зајам за обртна средства, кредите и зајмове за повећани обим пословања са уговореним роковима плаћања и кредите за повећани обим пословања (револвинг кредити);

— наменске кредите (оквирни кредит за сезонска улагања, и специјалне кредите по посебним прописима: за залихе вештачког ђубрива, за залихе вина, семена црвене детелине, средства за заштиту биља, прелазне залихе семена хибридног кукуруза и др), и

— за кооперацију са индивидуалним пољопривредним произвођачима и за откуп и промет пољопривредних производа.

На тај начин, организације из области пољопривреде у 1960 години моћи ће знатно брже и лакше да долазе до потребних обртних средстава у циљу нормалног извршења претстојећих планских задатака.

Милош Богдановић